

БАРБУША

Мікола Баравіцкі сядзеў на цэмэнтавым падмурку магілкі й паліў „норда”. Помніка на асеўшым ужо копчыку Барбушы з Лазовага яшчэ не паставілі, ці то ня было каму заказаць, ці то кошт так павялічыўся на надмагільныя помнікі ў гайнаўскіх майстроў, што дзецям Барбушыным, што іх матка павысылала ў людзі, грошай на памятку не хапіла? Узвалілі толькі шэры цэмэнтавы прастакутнік з крыжам у галовах зь некалькімі словамі пра старую — на аблупленай блясе — ды паірдельым партрэтам, што крыва павіс, а ў жоўты неўрадлівы пясочак уваткнулі штук дваццаць кітайскіх дробных гвасьдзікаў. Ад Радаўніцы стаялі пашарэлыя сьвечкі, тлелі лупіны яйка. Мікола зламаў пару галінак чарнобылю, змахнуў сьмецьце спаміж кветак з-пад крыжа.

Барбуша, што ёй цяпер! Ні думаеш, ні плачаш, нічога табе не баліць... Ня раз заходзіў Мікола да старога пры яе жыцьці, — суседзямі былі цераз плот. Здавалася, і ня было яе, — ціхая цётка, як яе называлі дарослыя й малыя. Барбуша да нікога справы ня мела, за лішнім словам у кішэнь ня лезла, грэбалася ў гародчыку, перавязвала на выгане сваю трыбухатую кароўку... Кругленькая, калдыбала, прыкульгваючы,

у чорных спадніцах, заўсёды чыстых, акуратных, адпрасаваных. Барбуша пасівела даўно, у маладосьці, раптам, у адну ноч; казалі, калі яе хлопца ва Усходняй Прусіі немец забіў. Зьбялела тады яе галава, як сьнег, толькі бровы чорнымі засталіся. Барбуша павязвала хустачку пад бараду, насоўвала яе нізка на лоб, часам пад яе закладала яшчэ беленькую, гафтаваную, і ў яе суровым, хаця круглым і румяным твары было штосьці манаскае, строгае. Была Барбуша замужам — пайшла за Міколавага траюраднага брата, Сьцёпу.

* * *

Памятае Мікола іх вясельле. Усе запамяталі! Ужо зьбіраліся ехаць у царкву, як на ўспацелым кані безь сядла ўляцеў у вёску Саўкаў Гарасім. Хто яго ведае, пёр хіба на тым кані з самога Бранска, ці што? Каня з выпучанымі ад стомы вачыма закінула аж пад Насьціну ліпу, а Гарасім куляй скаціўся зь яго сьпіны. Хлопец кінуўся Барбушы пад ногі.

— Чым я горшы за яго, Барбуша?! — закрычаў Гарасім немым голасам. — Я-ж цябе ня кінуў?! Казаў, хочаш за мяне пайсьці, то павянчаемся, то чаго-ж ты зьехала, нічагуткі не сказаўшы?

Сьцяпан схапіў яго за кашулю, аж затрашчала. Пацягнулі дружбанты Гарасіма недзе за маліны. Народ адно насы панастаўляў, мужыкі парашпільваліся, а бабы давай брацца за галовы,

рукі ламаць: будзе бяда! Вызваліўся Гарасім, прыбег да Барбушы, што ўжо ўзлазіла на фурманку, цэлы ў сніжках, абшарпаны, да рук яе кінуўся:

— Мілая, яшчэ ёсьць час!.. А?.. ідзем, ну пайшлі... едзем! Ня кідай ты мяне, Барбуша, ня йдзі за гэтага... бо я сабе крыўду зраблю... а ты... на няшчасьце так...

Адварнулася Барбуша, села выгадней на накрытай сенам і дзяружкай дошцы, пасядалі госьці на вазы ды паехалі ў царкву.

Грэчка ў той час якраз цвіла. Добры палетак быў, Гапчын, паміж хваінкаю й мазалёўскім полем. У гэтай грэццы Гарасіма й знайшлі. З дзіркаю ад кулі ў лобе. Пісталет меў з сабою. Можа, спачатку напалохаць хацеў дзяўчыну, а потым і праўда, жыць яму адхацелася, меркаваў Мікола. Ды што-ж гэты Гарасім убачыў у той Барбушы, якой было ўжо трыццаць два гады, а яму самому-ж толькі дваццаць адзін, — сівавалосай, праўда праўдаю, спраўнай з фігуры, але несмяшлівай, што й танцаў ня любіла, і на вячоркі хадзіць не прападала?.. Прыехаў тады з Гайнаўкі брат Гарасімаў на вайскавай машыне, з міліцыянтамі. Распытвалі ўсіх, што-дзе-як. Вядома, як з гэтым бывае. Тут-жа справа простая, ніякай паітыкі. Што брат-бясьпечнік меў зьнюхаць? А яшчэ ж тады банды хадзілі, то магло пахнуць, ой, ну, вядома, чым. Добра, што сьведкаў знайшлося столькі, каб пацьвердзіць, у чым уся бяда была, як Гарасім

нэрвова зьвіхнуўся, бо йначай папацягалі-б, ой, папацягалі-б па міліцыях, па судах!

Чорным шуляком лягла сьмерць Гарасіма на Барбушына жыцьцё. Быццам усё добра йшло, спорылася ў гаспадарцы, дзеці гадаваліся здаровымі, харошымі, Сьцяпан-жа ня горшы за іншых мужыкоў... Але, зусім замоўкла Барбуша. Заўсёды ў хустачцы, нізка й ціха сунулася ў доўгай спадніцы па полі, па вуліцы. Вядома — мода, нашы бабы пазавівалі свой волас у андуляванья кудзеркі-баранчыкі, фарсілі ў празрыстых ядвабных і нэйлёнавых сьветлых хустках, скарачалі спадніцы да паўлыткі, і спачатку зь нецярплівасьцю пазіралі на Барбушу, папракалі яе ў тым, што ў нястарым узросьце робіць зь сябе занядбаную старэчу. Перажылі-ж вайну людзі цэлымі, вярнуліся на бацькоўскае, гаспадарасьць на сваім, дружына здаровая, чаго-ж тут думаць пра мінулае?! Потым перасталі займацца ёю. Няхай сабе жыве, як хоча...

Мікола ўстаў з мурка, абтрос нагавіцы. Рушыў уніз, у вёску. Зноў заседзеўся на могільніку. Ягоных сяброў, знаёмых ужо больш пад гэтым пяшчаным

пагоркам, чым у вёсачцы, што цямнее там нізка, азваецца вячэрнімі жывымі галасамі жывёлаў, людзей.

Сыдзе Мікола дарожкай, што паміж падрослым сасоньнікам, каля садка Селяшчука, паўз перасохлыя, даўно змэліяраваныя лугі з патрэсканым чорным ровам са стужкаю кіслае вады на дне, збоч ясеневых прысадаў каля няпоўных адрынак, пакульгае па-за клунішчы Пятрукоў, за ўдзічэлы сад Касьцюка, па ўдзірванелых выбаістых загонах колішніх агародаў, і каля сажалкі зарослай сітнягом ды асакою, з кустамі дурнап'яну. І вось яшчэ адно памятанае поле.

Тут калісьці расла грэчка, тут застрэліўся Гарасім.

Лес у гэтым мейсцы сёння расьце, цяпер густы маладняк, пасаджаны роўнымі радамі.